

GUIDE

ROSKILDE DOMKIRKE

unesco

World Heritage site

www.roskilledomkirke.dk

Del #roskilledomkirke

GUIDE TIL ROSKILDE DOMKIRKE

© Fonden til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke 2024.
Ophavsretten til bogens fotos tilhører de enkelte fotografer.

Ansvarlig udgiver: Morten Thomsen Højsgaard / Fonden til formidling af kulturarven Roskilde Domkirke

Redaktør: Sara Peuron-Berg

Tekst: Sara Peuron-Berg, Torben Hansen, David Høyer og Morten Thomsen Højsgaard

Redaktionsgruppe: Maria Harms, Laura Maria Schütze, Jesper Langkilde og Hanne Andersen

Fotografi: Kongehuset/Per Morten Abrahamsen, Kongernes Samling, Jan Friis,

Roberto Fortuna/Nationalmuseet, Janus Bahs Jacquet, Det Kongelige Bibliotek,

Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Roskilde Domkirke

Kort s. 31: Søren Steensen

Idé, layout og tryk: Torben Hansen, Forlæns ApS

ISBN: 978-87-973964-0-7

Særligt tak til Kongehuset.

VELKOMMEN – DOMKIRKEN KORT FORTALT

Roskilde Domkirke er Danmarks kongelige gravkirke, arkitektur i international klasse og en levende sognekirke. Domkirken er udpeget af UNESCO som umistelig kulturarv. Her er højt til loftet og en majestætisk atmosfære.

Kong Harald Blåtand (død senest 987) byggede, ifølge en krønike fra omkring 1000-tallet, en trækirke i Roskilde. I 1022 fik Roskilde sin første biskop. Omkring 1080 byggede man en ny kirke i frådsten, hvor den nuværende teglstenskirke ligger.

Domkirken blev opført omkring år 1200 og var Nordens første gotiske bygningsværk. Gotikkens spidse buer, loftshvælvinger og udvendige stræbepiller var en arkitektonisk nyskabelse, der muliggjorde et lyst og højloftet kirkerum med store vinduer.

Oprindeligt var kirken katolsk, men siden reformationen i 1536 har den været evangelisk-luthersk.

40 konger og dronninger menes stedt til hvile her – 37 grave kendes med sikkerhed. I alt er der mindst 1.000 grave i kirken.

KRISTEN KIRKE I 800 ÅR

I kirkens skib ses spor fra de sidste 800 år. I middelalderen var Roskilde Domkirke katolsk, og paven i Rom var den katolske kirkes overhoved. I 1536 gennemførte Christian 3. reformationen og forbød den katolske kirke. I stedet blev kirken evangelisk-luthersk med kongen som kirkens overhoved.

Efter reformationen blev dele af kirkens inventar fjernet, fordi det knyttede sig til katolsk praksis, og nyt kom til. Kirkens inventar afspejler både kristendommen, Domkirken og kongemagtens historie.

EPITAFIER

er en type gravminder, hvor selve graven er et andet sted, fx under gulvet eller i en krypt. I 1576 indførte kongen begrænsninger for nye gravstens udsmykning, så i stedet for gravsten opsatte adel og borgere rigt dekorerede epitafier. Ved siden af kongeporten ses epitafiet over adelsmanden Otto Krabbe (død 1719) opsat af hans enke.

GRAVSTEN

er der ca. 180 forskellige af i Domkirken. Under gulvet er over 1.000 adelige og borgere gravlagt, som her grovsmeden Niels Jørgensen. Det var finere at blive begravet inde i selve kirken, men fra 1805 var det kun tilladt for de kongelige.

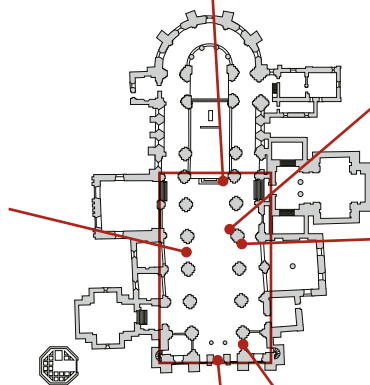
Døbefonten er fra 1602 og erstattede en fra middelalderen. Den latinske indskrift betyder: "Enhver, som tror og bliver døbt, skal blive frelst, men den, der ikke tror, skal fordømmes." Ved dåben bliver man medlem af kirken.

Prædikestolen er fra 1600-tallet. Den viser bl.a. de fire evangelister. Efter reformationen er præstens prædiken vigtigere. Derfor placeres prædikestolen tæt på menigheden.

Kongestolen er skænket af Christian 4. Den er indrettet med et rum til kongen og et til dronningen. Den bruges ikke mere. I stedet sidder de kongelige i koret.

Kalkmaleriet

er fra 1300-tallet og viser Majestas Domini – Kristus som hersker. Ved siden af ses Skt. Olav og en ukendt helgeninde. Under maleriet stod ét af de 70-80 katolske sidealtre, som blev fjernet efter reformationen.

Kongeporten er skabt af Peter Brandes (født 1944) og opsat i 2010 som erstatning for en ældre port. Den viser bibelhistorien "Vandringen til Emmaus". Efter Jesu død møder to af hans disciple en mand, som de spiser sammen med. Da han bryder brødet, genkender de den genopstandne Kristus.

Ifølge traditionen må kun de kongelige gå ind ad porten, mens andre kun må gå ud ad den.

Uret er fra cirka 1500. Hvert kvarter slår figuren Kirsten Kimer på den lille klokke. Hver time slår Skt. Jørgen dragen ihjel, og den udstøder et dødsvræl, hvorefter figuren Per Døver slår på den store klokke.

DOMKIRKENS ORGEL

Det berømte barokorgel i Roskilde Domkirke kaldes også Raphaëlis-orglet. Det har en unik, gammel klang og regnes for et af verdens fineste historiske orgler.

I middelalderen var musikken og sangen forbeholdt præsterne. Man sang kun på latin, og orglet blev kun brugt ved store højtidere. Efter reformationen i 1536 fik kirkemusikken en helt central betydning. Menigheden skulle nu synge med og synge salmer på dansk. I 1554 blev kirkens orgel ombygget af den nederlandske orgelbygger Herman Raphaëlis.

I 1654 blev Raphaëlis' renæssanceorgel kraftigt ombygget i tidens nye stil: barok. Orglet er siden blevet restaureret og ombygget flere gange. Den sidste store ændring blev foretaget i 1988-91, hvor orglet fra 1654 forsøgte genetableret. Orglet fremstår derfor i dag med elementer fra både middelalderen, renæssancen og barokken.

Orglet bruges fortsat ved gudstjenester og koncerter. Domkirken beskæftiger i dag flere organister og korledere (kantorer) og driver en stor korskole for piger og drenge samt flere voksenkor.

Engle med instrumenter
skal minde os om, at den jordiske lovsang kun er en genklang af den himmelske sang.

Våbenskjolde
viser, at hr. Niels Trolle og fru Hille Rosenkrantz donerede midler til orglets ombygning.

Tre bibelske vers
– på latin og fra Davidssalme nr. 150 – fortæller, at Gud skal prises med sang og musik. Versene er opsat i 1554 og understreger musikkens markante rolle i den lutherske kirke.

Frederik 3.s monogram
ses på toppen af orglet og symboliserer, at kongen er den øverste magt og kirkens overhoved.

Apostlen Peter
og på modstående side apostlen Paulus

En **havmand**
og en **havfrue**

Rygpositivet
kaldes de selvstændige orgelpiber placeret bag organistens ryg. Det er fra 1554.

Hængende englehoveder
i en barokdekoration fra 1654. Lavet i Roskildesnedkeren Caspar Lubbekes (død 1675) værksted.

Frederik 3. og dronning Sophie Amalies **våbenskjolde**

Piber
Cirka halvdelen af det oprindelige pipeværk fra 1500- og 1600-tallet er bevaret. Alle facadepiber er fra 1654.

På pulpiturbrystningens paneler fra 1554 ses **otte medaljoner** med portrætter. Medaljongedekorationer er typiske for renæssancen.

Pulpiturets nedre del er i gotisk stil, og egetræet kan dateres til 1425. Sandsynligvis er der tale om rester fra et ældre middelalderligt orgel.

Atlanterne
er fra 1554. De bærer symbolsk hele orglet. Navnet henviser til Atlas, der i græsk mytologi blev dømt til at bære himmelhvælvet.

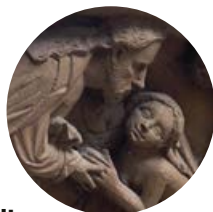

MIDDELALDERKIRKENS MIDTE

Kannikekoret ser anderledes ud i dag end i middelalderen. Koret var dengang lukket af med en mur. I koret afholdt man kirkens vigtigste messer og gudstjenester, men kun kirkens præster, kannikerne, havde adgang. Efter reformationen blev muren revet ned, og man opstillede en ny altertavle, som stadig står der i dag. Kirkens indretning kom dermed til at afspejle det centrale i den lutherske lære; at alle har lige adgang til Gud.

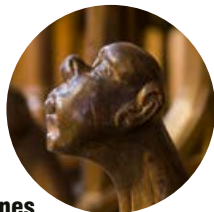
KANNIKESTOLENE

Kannikerne var Domkirkens præster i middelalderen. De havde ansvar for kirkens altre og forvaltede dens landbrugsjord. Kannikestolene er fra ca. 1420 og blev brugt af kannikerne under kirkelige handlinger. Dengang stod de i en u-form, og hver kannik havde en fast plads. Kannikefunktionen forsvandt efter reformationen. Da koret blev ombygget i 1690'erne, bevarede kongen dog kannikestolene, og i dag bruges de ved kirkelige handlinger.

Billedfelterne

viser scener fra begge Bibelens testamenter. Reliefferne var oprindeligt bemalede.

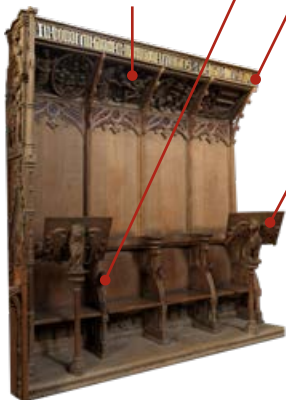
Stolenes støtteknopper

er udsmykket med menneske- og dyrehoveder.

Inskriptionen fortæller, at stolene var en gave fra biskoppen i forbindelse med Margrete 1.s gravlæggelse i 1413.

Læsepultene

er udsmykket med symboler for de fire evangelister: Matthæus (menneske), Markus (løve), Lukas (okse), Johannes (ørn). I middelalderen holdt læsepulten den tunge alterbog.

ALTERNAVLEN

Altertavlen er fremstillet i Antwerpen, cirka 1560. Den fornemme renæssancetavle er af egetræ og viser Jesu fødsel, død og genopstandelse. Bagsiden af fløjene viser Jesu gerninger.

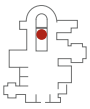
Jesu pisces (12). Pilatus dømmer, at Jesus er uskyldig, men folkeskaren kræver ham korsfæstet (13), Jesus får tornekrone på (14), Jesus bærer sit kors til korsfæstelsen (15), Jesus korsfæstes (16) og Jesus tages ned fra korset (17).

Jesu fanges og forhøres af Kaifas (8), Herodes (9) og Pilatus (10). Pilatus dømmer ham til tortur (11).

Marias bebudelse (1), Maria og Johannes Døberens mor (2), hyrdernes tilbedelse julenat (3), Jesu omskærelse (4), de hellige tre konger kommer med gaver (5), børn myrdes i Betlehem i jagten på Jesusbarnet (6) og Josef og Maria flygter til Ægypten (7).

Jesu lægges i graven (18), Jesus i dødsriget (19), Kristus genopstår (20) og Kristus farer til himmels (21).

MARGRETE 1. OG CHRISTOFFER

Margrete 1. blev begravet i Sorø Klosterkirke i 1412 ved siden af sin far Valdemar Atterdag. Men i 1413 blev Margretes lig flyttet til Roskilde Domkirke, hvor hun blev genbegravet under en tredages begravelsesfest. Den nye konge, Erik af Pommern, markerede med dronningens gravlæggelse, at Domkirken fremover skulle være gravkirke for Kalmarunionens regenter. Siden Margrete 1.s begravelse er stort set alle danske regenter blevet begravet i Domkirken.

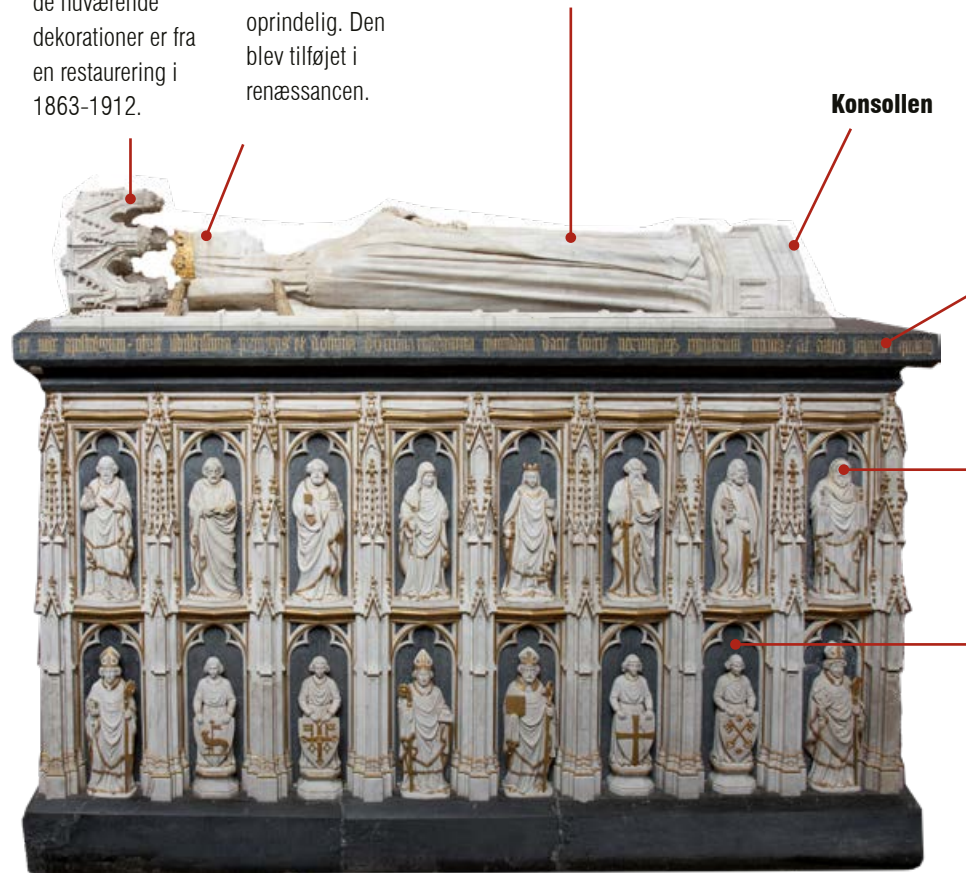
Margretes storebror **hertug Christoffer af Lolland** (cirka 1341-1363) skulle egentlig have været konge, men han døde som ung. Figuren er fra middelalderen, men gravmælet blev først opsat i 1800-tallet. Christoffers lig forsvandt, da man i 1600-tallet gravede ud til nye krypter under kirken.

Baldakinen

og konsollen og de nuværende dekorationer er fra en restaurering i 1863-1912.

Kronen er ikke oprindelig. Den blev tilføjet i renæssancen.

Gravfiguren viser Margrete 1. som sovende. Typisk for tiden vises hun både liggende og stående: Dronningen er død, men kongemagten lever videre. Margrete 1. dør som 59-årig, men hun er afbildet som en ung kvinde. Størstedelen af Margretefiguren er original.

Konsollen

Inskriptionen

fortæller, at kong Erik af Pommern opsatte sarkofagen i 1423 som et mindesmærke til dronningens ære. Margrete omtales her som Danmarks dronning.

Dekorationerne forestiller kirkelige figurer og bibelske scener. Fragmenter af den oprindelige dekoration kan ses i Domkirkemuseet.

Tumba (basen) er i sortblå kalksten fra Skåne, og udsmykningen er i alabast. Sarkofagen har aldrig været åbnet, men er blevet undersøgt med en kirurgisk kikkert og indeholder en blykiste.

MARGRETE 1. (1353-1412)

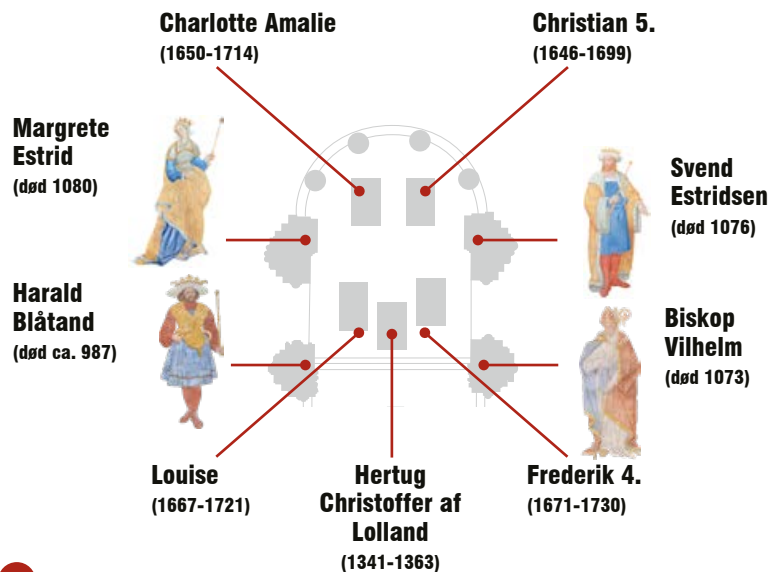
tog som 33-årig den dansk-norske trone som formynder for sin søn. Efter sønnens død bevarede hun magten. I 1397 forenede hun Danmark, Norge og Sverige i Kalmarunionen.

Officielt var Margrete 1. kun dronning af Norge og Sverige. I Danmark fik hun titlen "fuldmægtig frue og husbond, Danmarks riges formynder". Tilnavnet "den første" fik hun først, da Margrethe 2. tog sit navn.

DET ALLERHELLIGSTE

I middelalderen var højkoret det vigtigste sted i den katolske kirke. Det rummede højalteret og kirkens relikvier. Efter reformationen mistede højkoret sin funktion og er nu kongeligt gravkapel.

Domkirkens stiftere er begravet i højkorets søjler. Portrætterne over gravene er udført langt senere – i 1500-tallet. Tre af søjlerne indeholder grave flyttet fra den tidligere kirke. Den sidste søjle rummer ifølge overleveringen Harald Blåtands grav, men den er aldrig blevet fundet. Måske skabte den senere konge, Svend Estridsen, myten for at styrke Domkirkens ry.

CHRISTIAN 5. (1646-99)

var en aktiv konge. I hans tid færdiggjordes Danske Lov, som erstattede de gamle landskabslove. Han forbedrede vilkårene for bønderne og ansatte landets første politimester. Kongen døde efter et spark fra en hjort under en jagt.

I 1689 beordrede Christian 5. højkoret ryddet for katolsk inventar for at gøre plads til de spektakulære baroksarkofager – inklusiv hans egen.

CHRISTIAN 5.s SARKOFAG

Christian 5. og dronning Charlotte Amalies sarkofager er pragteksemplarer inden for barokkens kunst. De prægtigt udsmykkede sarkofager er udført af J.C. Sturmberg (død 1722), Andreas Gercken (død 1717) og Didrick Gercken (1692-1748).

Kraniet med vinger viser, at selv den enevældige konge var underlagt døden.

Medaljonen viser kongen klædt som romersk kejser. Den er indrammet af laurbær – et symbol på sejr og evighed.

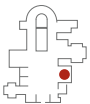
Kvindefigurerne repræsenterer Fromheden med nedadvendt overflødigehorn og Retfærdigheden med bind for øjnene.

Lågets kant er dekoreret med RD for Rex Danorum (Danernes Konge) og C5 for Christian 5.

Reliefferne viser kongens militære sejre.

DET OVERDÅDIGE

Christian 5. er enevældig konge – han bestemmer suverænt, også over kirken. Kongens sarkofag er udført i tidens nye stil, **barokken**, der dyrker det sanselige og overdrevne. Vanitassymboler, fx kranier, timeglas og omvendte fakler, er populære i barokken. De skal bevæge og mane til ydmyghed over for Gud og påminde beskueren om døden og alle jordiske glæders forgængelighed.

DOROTHEAS KALKMALERIER

Helligtrekongers Kapel er det største og prægigst udsmykkede kapel fra dansk middelalder. Det blev opført i 1460'erne som gravkapel for Christian 1. og dronning Dorothea. I dag domineres rummet af Christian 3. og Frederik 2.s gravmæler (se side 16), men disse kom først til efter reformationen. I katolsk tid stod her i stedet fem altre. Det største stod under Christian og Dorotheas våbenskjolde. Her skulle der hver dag til evig tid afholdes sjælemesse for dem. Christian og Dorothea er begravet under to gravsten i gulvet – dengang lige foran alteret.

På væggen ses **Dorotheas våbenskjold** med hendes families farver og symboler, bl.a. den røde ørn.

Skt. Dorothea

var dronning Dorotheas skytshelgen. Udsmykningen af Helligtrekongers Kapel var dronningens projekt, og mange af helgenmotiverne forestiller hendes families skytshelgener.

CHRISTIAN 1.

(1426-1481)

forsøgte forgæves at holde sammen på Kalmarunionen. I 1471 mistede kongen både Sverige og to tænder i et slag ved Stockholm.

DRONNING DOROTHEA

(CA. 1430-1495)

er først gift med den foregående konge Christoffer af Bayern. Efter hans død bidrog hun til valget af Christian 1. som ny konge og giftede sig med ham. Hun fik stor indflydelse på kongens politik – især på rigets økonomi – og spillede en afgørende rolle i oprettelsen af Københavns Universitet.

Scenen viser **Dommedag**, hvor Kristus vender tilbage til Jorden siddende på en regnbue, og de døde rejser sig fra deres grave. De, som ikke frelses af Kristus, tages af Djævelen, ifølge kristen tradition.

Indvielseskors er hjulkors malet der, hvor vievandet ramte væggen, da kapellet blev indviet.

Tre hellige konger

Selvom der ligger tre konger begravet i kapellet, er det ikke derfra, det har sit navn. Navnet er fra de tre hellige konger, som er malet på væggen.

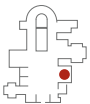
Kasper

Melchior

Balthasar

Kongesøjlen

er ældre end resten af kapellet og har måske stået i den tidligere kirke. Siden 1580'erne har det været tradition, at danske og udenlandske kongelige får deres højde markeret på søjlen.

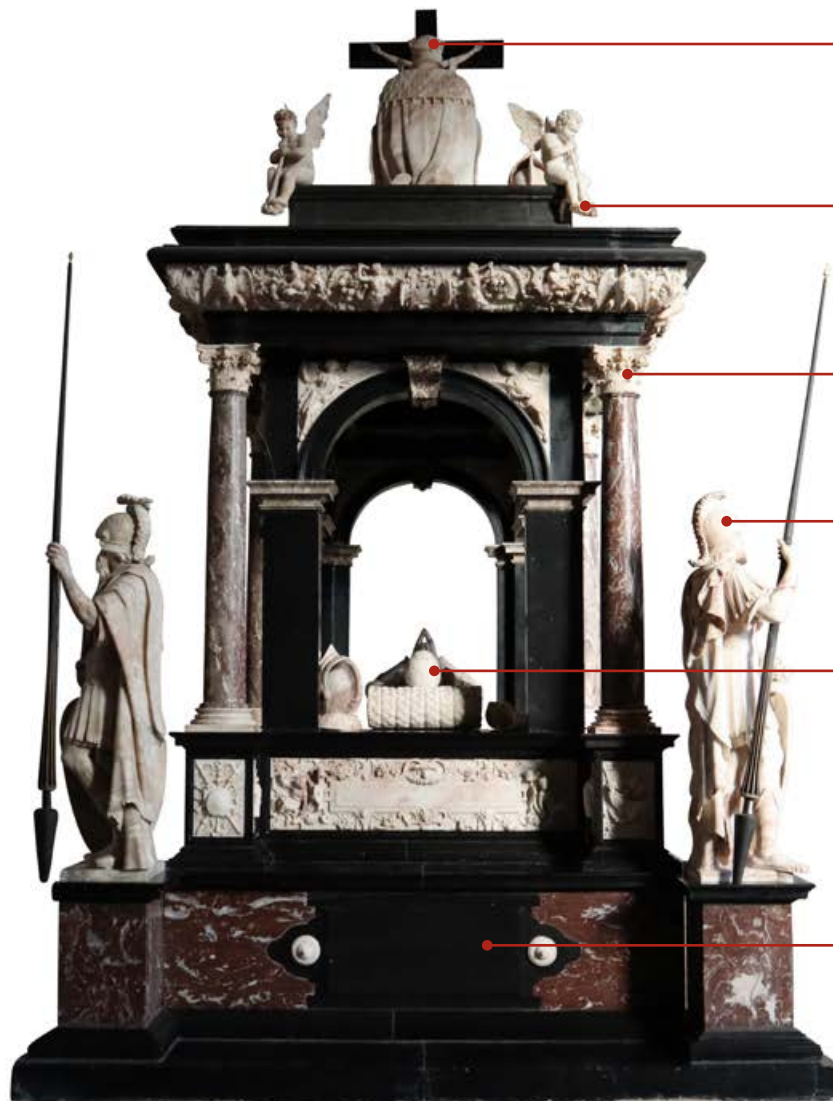
TO NÆSTEN ENS GRAVMÆLER

Helligtrekongers Kapel domineres af Christian 3. og Frederik 2.s gravmæler.

Christian 3.s gravmæle (til venstre) er lavet i Antwerpen af den innovative billedhugger og arkitekt Cornelis Floris (cirka 1514-1575). De to gravmæler er næsten ens, fordi Frederik 2. planlagde sit eget, mens hans far Christian 3.s blev opført. Frederik 2. fik dog lavet sit lidt større og mere detaljeret. Begge konger og deres dronninger er begravet i krypter under gravmælerne. Fra og med Christian 3. er alle danske konger blevet begravet i Domkirken.

MENNESKET I CENTRUM

Hvert gravmæle er beskyttet af fire vagter. De er klædt som i antikken, fordi **renæssancens** kunstnere genopdagede og efterlignede antikken. Selve gravmælerne ligner også antikke templer. Renæssancens figurer har mere realistiske proportioner end den tidligere stil. Forskellen ses tydeligt ved sammenligning mellem vagterne og den gotiske ridder, der holder Christian 1.s skjold på vægmaleriet. I Danmark kommer renæssancestilen på mode omkring reformationen.

Kongen som levende knæler foran korset som symbol på, at den protestantiske fyrstekonge er bindeled mellem Gud og mennesker.

Putti er små nøgne englebørn. De sidder med slukkede fakler: et symbol på døden.

Korinthiske kapitæler er søjledekorationer hentet fra antikken og typiske for renæssancearkitektur.

Drabanter i antikke dragter med kongens våbenskjold står vagt. Drabanter er militære livvagter.

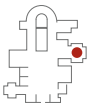
Kongen som afdød med lukkede øjne symboliserer ham som menneske. I loftet over figuren er der relieffer af engle, og kongen venter på at blive vækket af deres basuner på dommedag.

De sorte felter er uden indskrift, fordi gravmælet ikke blev færdigt, inden arkitekten døde.

CHRISTIAN 3.
(1503-1559)

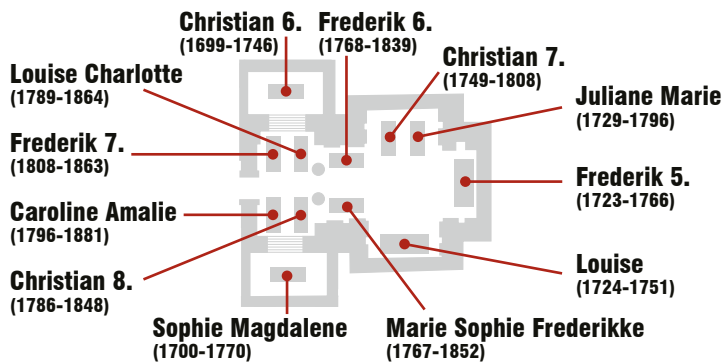
var Danmarks første protestantiske konge. Som ung fyrstesøn mødte han den tyske munk Martin Luther, som ville reformere den katolske kirke. Kongen blev lutheraner og gennemførte reformationen i Danmark i 1536. Den katolske kirke blev forbudt. Christian 3. blev dermed kirkens overhoved og konfiskerede kirkernes værdier og katolske inventar. En stor del blev ødelagt.

DET HVIDE KAPEL

Kapellet er opført til Frederik 5. og hans nærmeste slægtninge. Byggeriet blev påbegyndt i 1774 og skulle kun have taget syv år, men gik i stå i næsten 40 år, før det i 1825 blev færdigt. Arkitekten C.F. Harsdorff havde valgt en for dyr kuppel og løb tør for penge, så kapellet ikke kunne færdiggøres. Byggeriet blev derfor afsluttet af C.F. Hansen.

Kapellet var beregnet til fem grave i alt, men Danmark blev et fattigt land under Englandskrigen 1807-14. Der var ikke råd til nye bygninger, og det skabte trængsel i dette kapel, som kom til at rumme 12 grave.

STILLE STORHED

Kapellets hvide mure, høje søjler og imponerende kuppel skal give oplevelsen af storhed som i antikkens templer. Alt er enkelt og monumentalt, inspireret af klassisk græsk arkitektur. Kapellet er en af de vigtigste **nyklassicistiske** bygninger i Danmark.

FREDERIK 5.

(1723-1766)

var en folkekær landsfader, selvom han ikke ønskede at være konge. Som enevældig regent havde han al magten, men i praksis bestemte hans rådgivere det meste. Hans regeringstid blev et økonomisk opsving for landet. Frederiks potentiale som konge blev dog ødelagt af hans ønske om at være populær og hans alkoholisme, der forværredes efter dronning Louises død. Han døde formentlig af druk.

FREDERIK 5.s SARKOFAG

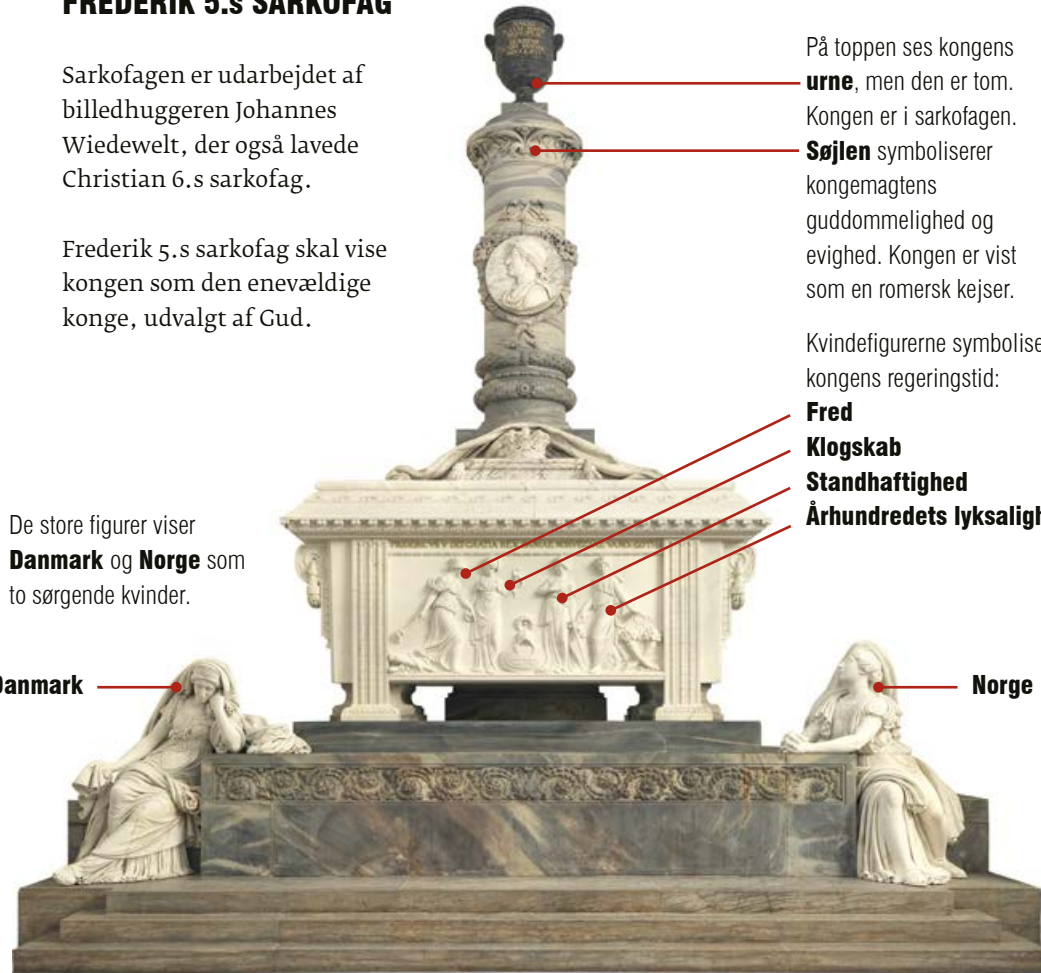
Sarkofagen er udarbejdet af billedhuggeren Johannes Wiedewelt, der også lavede Christian 6.s sarkofag.

Frederik 5.s sarkofag skal vise kongen som den enevældige konge, udvalgt af Gud.

De store figurer viser **Danmark** og **Norge** som to sørgende kvinder.

Danmark

Norge

På toppen ses kongens **urne**, men den er tom. Kongen er i sarkofagen. **Søjlen** symboliserer kongemagtens guddommelighed og evighed. Kongen er vist som en romersk kejser.

Kvindefigurerne symboliserer kongens regeringstid:

- Fred**
- Klogskab**
- Standhaftighed**
- Århundredets lyksalighed**

Man kan komme ned under kapellet til to krypeter, hvor der ligger prinser, prinsesser og adelige – bl.a. en søn af Frederik 5. Nedgangen til krypeterne findes til højre for indgangen til dette kapel.

SKATTE PÅ FØRSTE SAL

I koromgangen fører en trappe op til galleriet. Foruden et flot kig ud over kirkerummet er det også her, man finder Absalonsbuen og Domkirkemuseet.

Domkirkemuseet ligger i Riddersalen, der udgør overetagen på Helligtrekongers Kapel. Salen var mødested for Christian 1. og dronning Dorotheas ridderorden, der

i dag er blevet til Elefantordenen. I Riddersalen udstilles genstande fra Domkirken. Se blandt andet en kopi af **Margrete 1.s gyldne kjole**.

Hundepoten

I middelalderen trådte en hund i det bløde ler, inden murstenen var tørret og brændt, og efterlod et aftryk af sin pote. Aftrykket vender opad, så alle kan se det. Find det i en af vindueskarmene på galleriet.

Frederik 3. på ligsengen hang indtil 1845 i Christian 4.s Kapel, hvor Frederik 3. er begravet. Barokmaleriet er udført af den dansk-tyske maler Heinrich Dittmers (1625-1677).

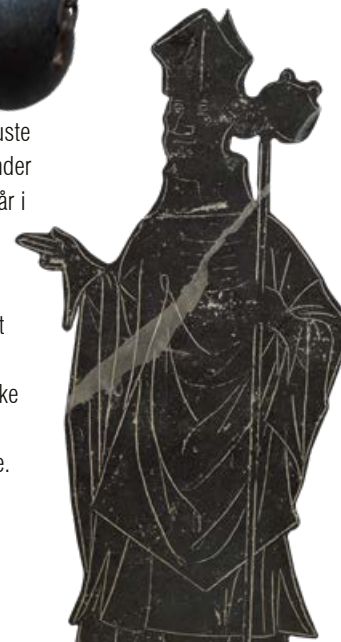
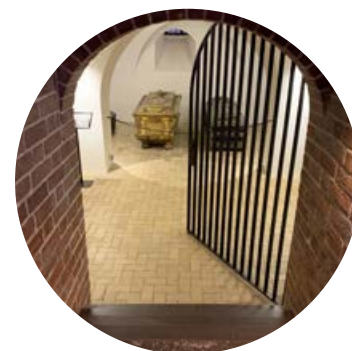
IKKE KUN DE KONGELIGE

De kongelige gravmæler er de mest bemærkelsesværdige, men Domkirken rummer også gravsten og mindesmærker for adelige, gejstlige og borgere samt ukendte grave. I koromgangen hænger portrætter af berømte gejstlige og kirkens bisper.

Just Juel (1664-1715) blev som dansk viceadmiral såret i et søslag mellem den danske og svenske flåde. En **kanonkugle** knuste hans højre hofte. Kuglen hænger nu under hans mindetavle i kirken. Hans kiste står i Kongebørnenes Krypt.

Kongebørnenes Krypt blev udgravet i 1600-tallet til Christian 5.s børn. De kister, der ses i dag, indeholder dog ikke kongebørn, men søhelten Just Juel og hans svigerfamilie, adelsslægten Bielke.

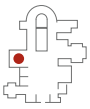

Peder Jensen Lodehats gravsten kaldes Danmarks ældste portræt. Lodehat (død 1416) var biskop i Roskilde og dronning Margrete 1.s trofaste rådgiver.

Helhestens grav

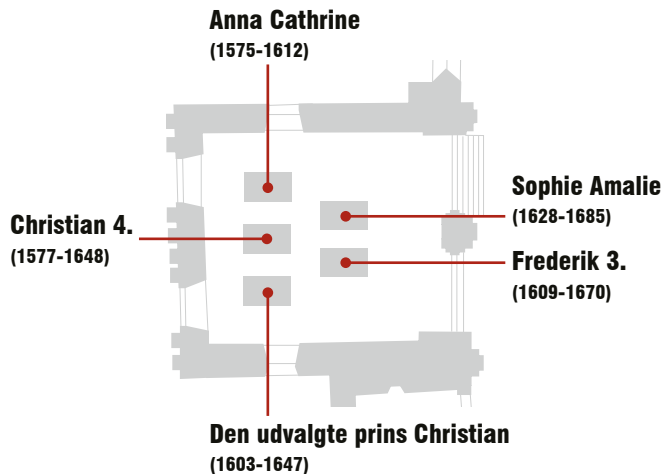
Ifølge folketroen var en helhest et genfærd af en trebenet hest, der var blevet levende begravet, fx ved grundlæggelsen af en kirke. Synet af en helhest varslede ulykke og død. Gravstenen har ingen indskrift, og der ligger ingen hest i graven, som også er ældre end sagnene om helhesten. I stedet indeholder den dele fra to skeletter.

DANMARKS MEST BERØMTE KONGE

Christian 4. ønskede et kapel opført efter dronning Anna Cathrines død i 1612. Det blev bygget af Lorenz van Steenwinckel i renæssancestil, hvilket ses tydeligst udefra. Christian 4. fik udført et imponerende gravmæle til sig selv, men året inden kongen døde, brændte det. I de næste 200 år stod kapellet stort set uden udsmykning og med hvidkalkede vægge. Det blev først udsmykket i 1800-tallet. Skulpturen af Christian 4. er lavet af den berømte billedhugger Bertel Thorvaldsen (1770-1844), og de to malerier af Wilhelm Marstrand (1810-73).

CHRISTIAN 4.
(1577-1648)

blev konge som 11-årig, men først kronet som myndig. Han sad på tronen i 60 år. Han er mest kendt for bygningsværker som Frederiksborg Slot, Rundetårn og Børsen samt – ikke at forglemme – spirene på Roskilde Domkirke. Hans regeringstid var præget af store planer, militære sejre og spektakulære tab i både Trediveårskrigen og to krige mod Sverige. Nederlagene banede vej for, at Sverige kunne overtage positionen som Nordens førende magt.

EN SØGEN EFTER FORTIDEN

Wilhelm Marstrands to malerier er udført i **nationalromantisk** stil: en bevægelse i 1800-tallet, der idealiserede fortidens personer og begivenheder. Malerierne er ligesom resten af udsmykningen lavet 200 år efter kapellet og afspejler derfor 1800-tallets syn på renæssancekongen.

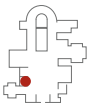
CHRISTIAN 4. PÅ TREFOLDIGHEDEN

Under et søslag mod den svenske flåde på Kolberger Heide i 1644 blev Christian 4. ramt af sprængstykker. Kongen mistede synet på det ene øje. Scenen på maleriet viser det øjeblik, hvor kongen har rejst sig op igen efter at være blevet såret og beordrer sine mænd til at fortsætte kampen.

DOMMEN OVER CHRISTOPHER ROSENKRANTZ

Adelsmanden Christopher Rosenkrantz forsøgte i 1610 at snyde en afdød vens enke ved at påstå, at hun skyldte ham penge, men han blev afsløret i dokumentfalsk. Maleriet skal vise Christian 4. som en retfærdig konge.

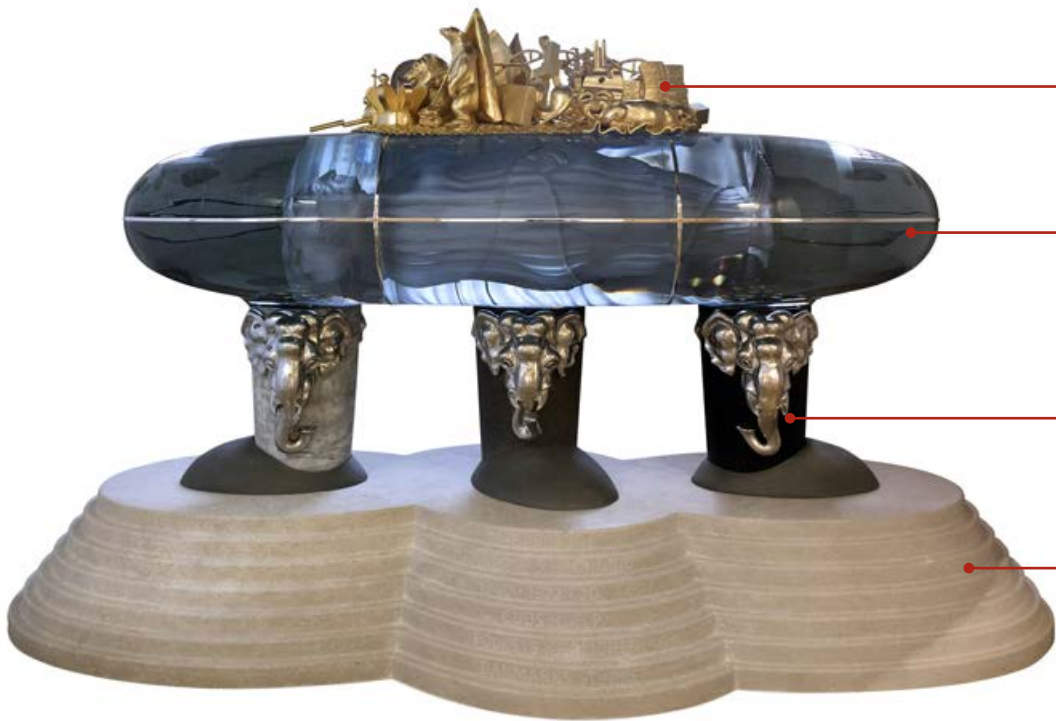

MARGRETHE 2.s GRAVMÆLE

Kapellet er opført i sidste del af 1400-tallet og opkaldt efter den svenske helgen Skt. Birgitta af Vadstena. Kalkmalerierne er fra omtrent samme tid. Kapellet er nu indrettet som kommende gravkapel for Margrethe 2. Dronningens gravmæle

er skabt af kunstneren Bjørn Nørgaard (født 1947) i samarbejde med regentparret. Under gravmælet er der udgravet en krypt, hvor selve kisten skal stå. Gravmælet kan ikke ses endnu; det står tildækket til efter, dronningen er stedt til hvile.

Gravmælets tildækning må bruges som bænk.

Symbolerne i guldbelagt bronze repræsenterer regentparrets fælles liv og gerning – herunder Grundloven, en færøsk vædder og rigsvåbnet. Deres personlige liv er repræsenteret ved bl.a. vin og en digtsamling for prinsen, pensler for dronningen samt to gravhunde.

Glasset rummer afbildninger af H. M. Dronning Margrethe 2. og H.K.H. Prins Henrik. De to figurer er indstøbt som hulrum i glasset. Glasset står i kontrast til Domkirkenes øvrige gravmæler af sten og marmor, og dets transparens er et symbol på demokratiet.

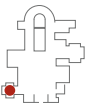
Søjlerne er af grønlandsk marmor, bornholmsk granit og færøsk basalt. De symboliserer Rigsfællesskabet. Elefanhovederne på søjlerne er støbt i sølv.

Basen er lavet af fransk kalksten og har syv trin. Tallet syv har en særlig betydning i kristendommen, jødedommen og islam, men også i buddhismen og kinesisk mytologi.

MARGRETHE 2. (født 1940)

blev dronning af Danmark 14. januar 1972. Hendes Majestæt Dronning Margrethe 2. var rigets første kvindelige monark i 560 år. Dronningen er meget interesseret i kunst og historie, og sammen med sin mor, dronning Ingrid, færdiggjorde hun i 1990 et broderet alterklæde (antependium) med bibelske motiver til Domkirken. Det opsættes ved særlige lejligheder. Dronningen abdicerede 14. januar 2024 og overlod tronen til sin søn Frederik 10.

IND I DET 20. ÅRHUNDREDE

Frederik 7. døde barnløs i 1863, og med Christian 9. overgik tronen til en ny gren af kongeslægten: Glücksborgerne. Efter Christian 9. og Frederik 8.s død var det nødvendigt med et nyt kapel. Arkitekturen er bl.a. inspireret af græske og byzantinske kirkebygninger.

Den Lille Havfrues søstre bliver kvindefigurerne på Christian 9. og dronning Louises sarkofag også kaldt. De er skabt af billedhuggeren Edvard Eriksen (1876-1959), hvis hustru sad model til både dem og hans mest kendte værk: Den Lille Havfrue. De symboliserer Erindringen, Sorgen og Kærligheden.

Christian 9. og dronning Louises sarkofag er en dobbeltsarkofag. Den blev finansieret ved en folkeindsamling og minder stilmæssigt om ældre sarkofager, da den oprindeligt blev skabt til at stå i Frederik 5.s Kapel.

1920'ernes nye ånd ses især i reliefferne på siden: Den nøgne, naturlige krop er et brud med de tidligere allegoriske figurer iklædt antikke dragter.

Frederik 8. og dronning Lovisas (kaldet Louise) sarkofag rummer både kongen og dronningen. Typisk for mellemkrigstidens funktionalisme er formen enkel og – sammenlignet med tidligere – med færre dekorationer.

Christian 10. og dronning Alexandrines sarkofager er skabt af moderne dansk designs fader, arkitekten Kaare Klint (1888-1954). Udformningen skulle symbolisere hele det danske folk, og Klint løste opgaven ved at lade et dannebrog dække hver sarkofag. Arbejdet med sarkofagerne var det vanskeligste, Klint havde prøvet.

MOD DET MODERNE

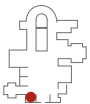
Det 20. århundrede har mange forskellige stilarter. De tre gravmæler viser, hvordan stilen bevæger sig væk fra historicisme (en sammenblanding af stilarter med meget ornamentik) og hen mod en funktionalistisk stil, hvor fokus er på brugen frem for det dekorative. De to nyeste sarkofager er udtryk for den enkle modernisme, som dansk design i dag er kendt for.

CHRISTIAN 9.
(1818-1906)

DRONNING LOUISE
(1817-1898)

De blev kaldt Europas svi-
gerforældre, fordi flere af
deres børn blev gift ind i
europæiske kongehuse.
Herunder Dagmar, som
blev russisk kejserinde og
mor til den sidste zar. Søn-
nen Vilhelm udnævntes til
Georg 1. af Grækenland,
og datteren Alexandra
endte som dronning af
Storbritannien. Den ældste
søn blev konge af Danmark
som Frederik 8.

DEN BORTGEMTE DRONNING

Kapellet er fra 1405. Det blev i 1644 slægten Trolles gravkapel. I 1743 købte Christian 6. det af Trolle-slægten og gjorde det til hvilested for sin stedmor dronning Anna Sophie Reventlow og sine halvsøskende.

Trolde ses på kapellets gitre. Trollden er adelslægten Trolles symbol. Det fortælles, at familiens stamfar dræbte en trolde.

Anna Sophies sarkofag

Anna Sophie ville begravnes under samme tag som sin mand, Frederik 4., hvis kiste står i højkoret. Christian 6. opfyldte hendes ønske, men placerede hendes sarkofag så langt fra Frederik 4.s som muligt.

ANNA SOPHIE REVENTLOW (1693-1743)

var den første dronning af ikke-fyrstelig slægt. Først var hun Frederik 4.s elskerinde, som han hurtigt ægtede til venstre hånd. Dermed var kongen gift med to kvinder på en gang. Dagen efter dronning Louises begravelse ægtede kongen Anna Sophie til højre hånd, og kort efter kronede han hende til dronning. Efter Frederik 4.s død blev Anna Sophie bortvist af stedsønnen Christian 6. Hendes sidste tid var præget af dyb sorg, og hun blev meget religiøs.

RUNDT OM DOMKIRKEN

I middelalderen var der en mur om Domkirkepladsen opført af biskop Arnold (død 1124). Indtil 1820'erne fungerede pladsen som kirkegård.

Christian 4.s Kapel er opført i renæssancestil. På gavlen ses putti (englebørn) og kvindefigurer, der symboliserer de kristne dyder.

Frederik 9. og Ingrid's Begravelsesplads er fra 1985 og er et eksempel på moderne, funktionel arkitektur.

Kongeporten i bronze af Peter Brandes fra 2010 viser de 12 apostle.

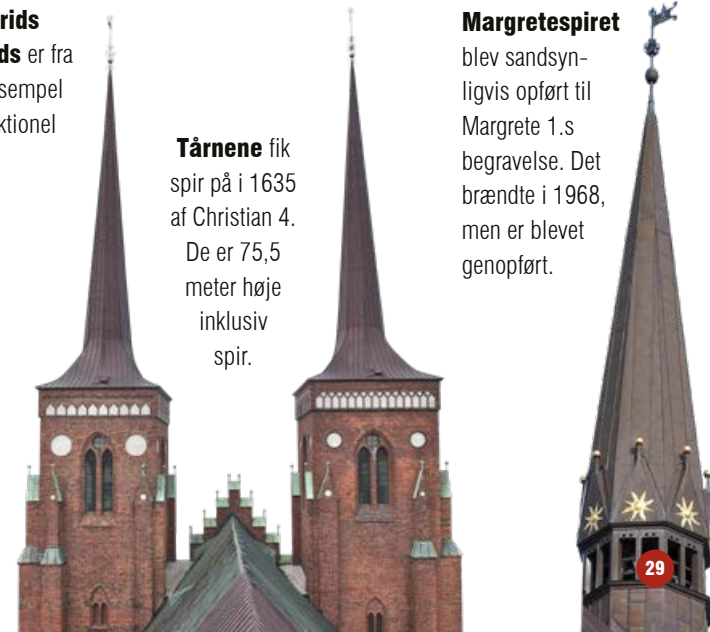
Nordre Våbenhus er fra 1300-tallet. Over døren ses Domkirkens skytshelgen i katolsk tid, pave Lucius 1.

Absalonsbuen er opført i frådsten. I middelalderen forbandt buen biskoppens gård med kirken.

Tårnene fik spir på i 1635 af Christian 4. De er 75,5 meter høje inklusiv spir.

Margretespiret blev sandsynligvis opført til Margrete 1.s begravelse. Det brændte i 1968, men er blevet genopført.

KONGER OG DRONNINGER STEDT TIL HVILE I DOMKIRKEN

Gorm-slægten og Valdemar-slægten

Harald Blåtand (død senest 987). Tilskrevet Domkirken, men ingen arkæologiske spor.

Svend Tveskæg (død 1014). Tilskrevet Domkirken, men ingen arkæologiske spor.

Svend Estridsen (død 1074 eller 1076)

Margrete Estrid (1058-1093). Harald Hens dronning.

Margrete 1. (1353-1412)

Christoffer af Bayern (1416-1448). Usikker placering.

Den oldenborgske slægt

Christian 1. (1416-1481) og Dorothea (ca. 1430-1495)

Christian 3. (1503-1559) og Dorothea (1511-1571)

Frederik 2. (1534-1588) og Sophie (1557-1631)

Christian 4. (1577-1648) og Anna Cathrine (1575-1612)

Frederik 3. (1609-1670) og Sophie Amalie (1628-1685)

Christian 5. (1646-1699) og Charlotte Amalie (1650-1714)

Frederik 4. (1671-1730) og Louise (1667-1721) samt Anna Sophie (1693-1743)

Christian 6. (1699-1746) og Sophie Magdalene (1700-1770)

Frederik 5. (1723-1766) og Louise (1724-1751) samt Juliane Marie (1729-1796)

Christian 7. (1749-1808)

Frederik 6. (1768-1839) og Marie Sophie Frederikke (1767-1852)

Christian 8. (1786-1848) og Caroline Amalie (1796-1881)

Frederik 7. (1808-1863)

Den glücksborgske slægt (sidegren til den oldenborgske slægt)

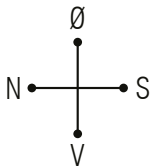
Christian 9. (1818-1906) og Louise (1817-1898)

Frederik 8. (1843-1912) og Lovisa (1851-1926)

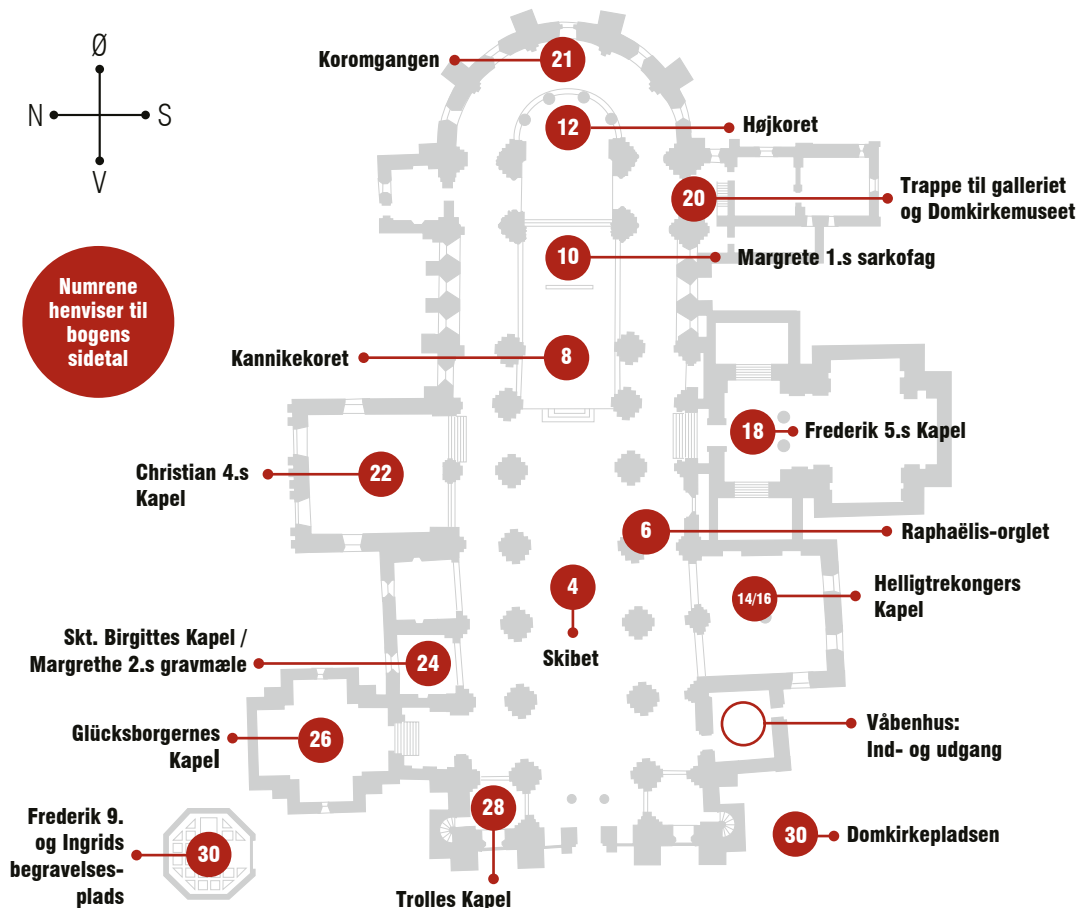
Christian 10. (1870-1947) og Alexandrine (1879-1952)

Frederik 9. (1899-1972) og Ingrid (1910-2000)

Numrene henviser til bogens sidetal

HUSK AT SE: **4 URET** Dragen hylér hver time **6 ORGLET** Et af de fineste historiske orgler **10 MARGRETE 1.s SARKOFAG** Kalmarunionens dronning **14 KALKMALERIERNE I HELLIGTREKONGERS KAPEL** Danmarks smukkeste middelalderum **18 FREDERIK 5.s GRAVMÆLE** Den ultimative enevældige kongesarkofag **22 SLAGET PÅ KOLBERGER HEIDE** Danmarks berømteste historiemaleri **24 MARGRETHE 2.s GRAVMÆLE** Dronningens fremtidige hvilested